

DUA/İNANÇ TEKERLEMELERİNİN GEÇMİŞTEN BUGÜNE İŞLEVLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

An Assessment of the Functions of Prayer/Belief Rhymes from Past to Present

Berna AYZAZ*

ÖZET

Anonim halk edebiyatı ürünlerinden olan tekerlemeler, anlatıları türleriyle beraber kullanılarak dinleyiciyi anlatıya hazırlama, oyunlarda ebe ya da eş seçimini belirleme, bireyi eğlendirme vb. işlevlere sahiptirler. Tekelemeler genellikle bağlı buldukları türle beraber değerlendirilmektedir. Araştırmacılarca tekerlemeler çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalardan biri de dua/inanç tekerlemeleridir. Dua/inanç tekerlemelerinin de çeşitli alt başlıkları bulunmaktadır. Bu çalışmada dua/inanç tekerlemelerinden yatak/uyku duaları olarak adlandırılan tekerlemelerin işlevi ve bugünkü aktarım durumu üzerinde durulmuştur. Yatak ya da uyku tekerlemeleri olarak adlandırılan bu tekerlemeler genellikle aile büyükleri tarafından ilk çocukluk döneminde dua olarak öğretilmektedir. Yatak/uyku tekerlemeleri aktaran ve dinleyen için dua niteliği taşımaktadır. İslam dininin gerekleri ve temel unsurları tekerleme formunda küçük yaşta çocuklara öğretilmektedir. Günümüz modern dünyasında ise bu tekerlemelerin aktarımı, dinleyeni noktasında değişimler görülmektedir. Bu çalışmada uyku/yatak tekerlemeleri işlevsel açıdan değerlendirilmiştir. Tekerlemelerin içeriği, uyumadan önce tekrar edilen bu tekerlemelerin uyuyup uyanma sürecindeki işlevi, dinin temel öğelerini ezberletme ve hatırlatma noktasındaki etkisi çeşitli açılardan ele alınarak tartışılmıştır. Konuyla ilgili olarak daha önce yapılan çalışmalarda yer alan ve kişisel arşivimizde bulunan metinlerden yararlanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: İnanç, dua, tekerleme, işlev, değişim.

ABSTRACT

Nursery rhymes, which are among the products of anonymous folk literature, have the functions of preparing the audience for narration by using the narratives with their genres, determining the choice of midwives or spouses, entertaining the individual, etc. Rhymes are generally evaluated together with the species to which they belong. Rhymes with researchers are classified in several ways. One of these

* Dr. Öğr. Üyesi. Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Balıkesir/Türkiye. E-posta: bayaz10@gmail.com. ORCID ID: 0000-0002-5712-1159.

This article was checked by Turnitin.

classifications is prayer/belief rhymes. Prayer/belief rhymes also have several subheadings. In this study, the function of rhymes called bed/sleep prayers from prayer/belief rhymes and current transfer status will be emphasized. These rhymes, called bed or sleep rhymes are usually taught by family elders as prayers in their first childhood. Bed/sleep rhymes have the quality of prayer for those who listen and listen. The requirements and basic elements of the religion of Islam are taught to children at a young age in the form of rhymes. In today's modern world, there are changes in the transfer of these rhymes and the point of listeners. In this study, sleep/bed rhymes will be evaluated functionally. The content of the rhymes will be discussed from various perspectives on the function of these rhymes, which are repeated before going to sleep, in the process of sleeping and waking, to memorize the basic elements of religion and to remind them. The texts in our personal archive, which were included in the previous studies on the subject, will be used.

Keywords: Belief, prayer, nursery rhyme, function, change.

Giriş

Anonim halk edebiyatı ürünü olan tekerlemeler, Boratav'ın ifadesiyle tanımlanması güç olan halk edebiyatı ürünlerindedir. Halk edebiyatı ürünlerinin tanımlarına bakıldığında şekil, konu, içerik ve işlev bakımından ele alınarak genel hatlarının belirlendiği görülmektedir. Bu noktada tekerlemeleri, belirtilen hususlar çerçevesinde değerlendirmek mümkün olmamaktadır. Bilindiği gibi tekerlemeler genellikle bir türe bağımlı olarak tarif edilirler, anlam kazanırlar. Bir türe bağlı olmaksızın bağımsız tekerleme örneklerine de rastlanmaktadır. Tekerleme ile ilgili olarak akla önce çocuklar ve çocuk dünyası gelmektedir. Tekerlemelerin kullanım alanlarında çocukları eğlendirme işlevinin yanı sıra çocuk oyunlarında da önemli bir yer teşkil etmesi, masalların dinleyici kitlesinin genellikle çocuklar olması ve masal tekerlemeleri ile de yine çocukların muhatap olmaları, tekerleme ve çocuk ilişkisini güçlendirmektedir. Geçmişten bugüne tekerlemelerin pek çok işlevi bulunmaktadır. Bunlar arasında eğlenme-eğlendirme, halk edebiyatı ürünlerinde anlatıya hazırlık sağlama, çocuk oyunlarında ebe seçimi, törensel anlamda doğayı etkileme gibi işlevleri bulunmaktadır.

Tekerlemeler, anonim halk edebiyatı ürünleri içerisinde birbirinden çok farklı tür ve biçimlerle yan yana gelebilmektedir. Tekerlemeler ister bağımsız ister başka edebî türlerle bütünleşmiş olsunlar, insanları şaşırtmak, güldürmek, eğlendirmek ve keyiflendirmek amacıyla sıkça kullanılmaktadırlar. Tekerlemeler genellikle anonim ürünler olmakla birlikte -ki bu nedenle bazı araştırmacılarca anonim halk şiiri içerisinde değerlendiril-

rilmiştir- âşıklar ve tekke şairleri tarafından meydana getirilen tekerlemeler de vardır (Aça, 2011: 556).

Tekerlemeler; değişik ses oyunları ve çağrışımlarla birbirine bağlanmış, birbiriyle ilgisi olmayan düşünce ve hayallerin sıralanmasından meydana gelen ve çoğunlukla çocuklar tarafından eğlenmek amacıyla söylenen kafiyeli sözlerdir. Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük*'te tekerlemeler “1. Tekerlemek işi, 2. Çoğunlukla basmakalıp söz, 3. Birbiriyle uyumlu hazır söz kalıbı, 4. ed. Çoğunlukla, masalların genellikle başında bulunan ‘Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde.’ gibi uyaklı giriş veya ara sözler, 5. ed. Saz şairleri arasında yapılan deyiş yarışı, 6. tiy. Orta oyununda, özellikle Kavuklu'nun kullandığı sözler şeklinde tanımlanmaktadır” (URL-1) şeklinde tanımlanmıştır.

Türk topluluklarında tekerleme teriminin kullanımına bakıldığında Türkiye'deki gibi genel bir tür anlamında kullanımı karşılamadığı görülmektedir. Tekerleme terimi Makedonya, Bulgaristan, Gagauz, Kıbrıs, Dobruca ve Irak Türkleri gibi Türkiye coğrafyasıyla yakın ilişkideki Türk toplulukları arasında masal tekerlemesi anlamında kullanılmaktadır. Tür ve şekil problemi diğer Türk edebiyatlarında da var olduğu için isimlendirmede de farklılıklar vardır. Tekerlemenin alt dallarından yanılmaç ve sayışmaca sözlerinin ise daha yaygın olarak kullanıldığı dikkati çekmektedir (Duymaz, 2005: 37-38).

Tekerlemelerin tasniflerine bakıldığında Boratav tekerlemeleri “masal tekerlemeleri”, “oyun tekerlemeleri”, “tören tekerlemeleri”, “bağımsız söz cambazlığı değerinde tekerlemeler” olmak üzere dört grupta tasnif etmiştir (Boratav, 2013: 156). Mehmet Yardımcı bu tasnife “Aşıkların söylediği tekerlemeli şiirler” ile “Karagöz-Hacivat tekerlemelerini” de eklemiştir (Yardımcı, 1998, 60). Doğan Kaya ise “Çocuk Tekerlemeleri”, “Masal Tekerlemeleri”, “Mektup Tekerlemeleri”, “Tören Tekerlemeleri”, “Okşamalar”, “Dua, Dilek ve Niyet Tekerlemeleri”, “Seyirlik Oyunların İcrasında Söylenen Tekerlemeler”, “Muhtelif Vesilelerle Söylenen Tekerlemeler”, “Türkü ve Şarkıların Değiştirilmesiyle Oluşturulmuş Tekerlemeler” şeklinde tasnif etmiştir (Kaya, 1999, 575-577). Duymaz da tekerlemeleri “Belirli Bir Oyun, Tören veya Metne Bağlı Tekerlemeler”, “Yazılı veya Gelişmiş Edebiyat Tekerlemeleri”, “Diğer Tekerlemeler” olarak tasnif etmiştir (Duymaz, 2005: 26-27).

Boratav'ın *100 Soruda Halk Edebiyatı* adlı çalışmasının tekerleme ile ilgili bölümünde ve *Tekerleme* kitabında da örneklerine yer vermediği, Amil Çelebioğlu'nun “Kültürümüzde Yatak Duaları” başlıklı bildirisinde “Yatak Duaları” olarak adlandırdığı (Çelebioğlu, 1998: 763-770), Duy-

maz'ın *İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler* adlı çalışmasında “Çeşitli Dini inanışlarla ilgili Tekerlemeler (Dualar)” başlığı altında “Yatak Duaları” (Duymaz, 2002: 252) olarak isimlendirdiği, Doğan Kaya'nın “Uykudan Önce Yatakta Okunan Dualar” (Kaya, 1999: 609) başlığı altında vermiş olduğu, Nail Tan'ın yine “Yatak Duaları” (Tan, 1999: 72) olarak adlandırdığı tekerlemeleri Ayşe Duvarcı, Necdet Okumuş ve Ali Osman Öztürk ise “Uyku Duaları” (Duvarcı, 2012: 501; Okumuş, 1992: 33; Öztürk, 2018: 281) olarak isimlendirmişlerdir. Amil Çelebioğlu yukarıda adı geçen çalışmasında yirmi, Ali Duymaz beş (Duymaz, 2005: 253-255), Doğan Kaya altı (Kaya, 1999: 609-610), Ayşe Duvarcı altı (Duvarcı, 2012: 501-502), Kemal Polat, “Kırgız Halk Dindarlığında Dua Fenomeni” başlıklı bildirisinde Abdıldacan Akmataliyev'den aktardığı bir (Polat, 2007: 428), Necdet Okumuş (Okumuş, 1992: 33-34) on altı, Ali Osman Öztürk ise elli altı tekerleme örneğine yer vermiştir.

Biz de kendi kişisel arşivimizde yer alan yirmi beş adet “dua/inanç tekerlemesi”ni ek olarak çalışmanın sonunda vereceğiz. Bu çalışmanın amacı temelinde dua niteliği taşıyan yatak/dua tekerlemelerinin şekil ve içerik özelliklerinden çok, geçmişten bugüne değişen icra ortamı ve işlevi üzerinde bir değerlendirme yapmaktır. Bu tür tekerlemeleri neden “dua/inanç tekerlemeleri” olarak adlandırdığımızı da aşağıda izah edeceğiz.

1. Dua/İnanç Tekerlemelerinin İşlevi

Türk kültüründe uyku “küçük ölüm” olarak nitelendirilmiştir. Türk sözlü anlatılarında destan kahramanlarıyla âşıkların mücadeleleri sırasında derin uykuya dalmaları, sıkça görülen bir motiftir. Boratav'ın Mudurnu'dan derlediği inanca göre insan bedeninde ruh ve rehvan olmak üzere iki can vardır. Ruhun bedenden ayrılması ölüme neden olmaktadır. Rehvan, uyku sırasında bedenden geçici olarak ayrılan candır. Onun beden dışında dolaşırken geçirdiği maceralar düşlerdir (Boratav, 1984: 28). Benzer bir tasarıma Türk topluluklarında da rastlanmaktadır. Bu noktada Mehmet Aça'nın “Türklerde Gölge Algısı” adlı çalışmasında ruh ve gölge ilişkisine de yer verilmiştir:

Geleneksel topluluklar, rüyaları ve hastalıkları “gölge” biçiminde tasavvur ettikleri “ruh”un bedenden ayrılması ve bedenden bağımsız bir şekilde gezip dolaşmasıyla ilişkilendirerek izah etmişlerdir. Bu inanç nedeniyledir ki, Şamanlar, hastaların bedeni terk eden ve zaman zaman dönüş yolunu şaşıran bu “gölge ruhları”ni aramak için yolculuklara çıkmışlar; insanlar bedeni terk eden ruhun tekrar bedene gireme-

yeceğini düşünerek uyuyan insanları aniden uyandırmaktan kaçınmışlardır (Aça, 2016: 21).

İnsanın uyku veya uykuya yakın hallerde serbest kalan ruhu, o kişinin bilincine sahip bir başka benliği temsil eder. Kişinin bedeni bilincini yitmiş durumdadır, ama ruhu; bilinci, istekleri ve algıları olan bir varlık olarak seyahat halindedir. Bu sebeple, “insan ruhunu” ifade eden kelime, kimi zaman da “bilinç” kavramını da ifade eder. Ruh, insan bedeninin dışına yaptığı seyahatler esnasında yolunu yitirmez yahut yolda kendisini bekleyen tehlikelerin üstesinden gelirse, er veya geç evine geri döner (Harva, 2015: 208).

Ruhlarla iletişime geçme çabaları, gerek şamanlarda gerekse “ilkel” toplumlarda yaygın bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Ruhlarla iletişim kurmak için trans halindeyken ya da uykuda iken yer altı dünyasına yolculuk yapan erkek ve kadınlarla ilgili anlatılar vardır. Bunlar ruhların yaşamına katılır ve her iki tarafa da yeni haberler, önemli bilgiler ve mesajlar taşırlar (Malinowski, 1990: 120). İkel insanlarda uyuyan bir insanı uyandırmamak genel bir kuraldır, çünkü ruh dışarıdadır ve beden uyandırıldığında geriye dönmek için zaman bulamayabilir; bu yüzden ruhu dönmeden uyandırılan insan hastalanır (Frazer, 1991: I, 126). Bu varlık öyle bir varlıktır ki onun görünen varlığının bütün temel özelliklerini taşır; fakat aynı zamanda bu görünen varlıktan bazı yönleriyle de ayrılır. Bedenden bağımsızlaşabilen varlık, çok kısa sürede uzun mesafeleri kat edebilir, narindir ve kolayca şekil alabilir. Bunun yanı sıra bedeni terk etmek için bedenin açık yerlerinden özellikle de burun ve ağızdan geçebilmesi gerekir (Durkheim, 2005: 72). Bu bilgilere bakıldığında uyku anında bireyin eşikte olduğunu söyleyebiliriz. Uykuyu, öteki dünya ile bu dünya, ölümle yaşam arasındaki arafta olma süreci olarak da adlandırabiliriz.¹

Dua/inanç tekerlemelerinden kişinin uyku haline geçmeden önce eşikte olacağı bilincinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu aşamada kişi belirsizlik sürecine girmektedir, başka bir deyişle yaşayanların dünyasıyla ruhların dünyasının kesiştiği çizgide durmaktadır. Uykunun küçük ölüm olduğunun bilincinde olan birey, uyuduğu süre içerisinde ruhta beden arasındaki bağın devam etmesini arzular, ancak işlerin ters gitmesi durumunda da kendisini güvence altında almak ister. Bu nedenle de İslam inancına göre öldükten sonra kendisine sorulacak olan soruların cevaplarını tekrarlar, yeniden uyanmayı diler, kelime-i şehadet getirir. Bu durum, özellikle

¹ Konuyla ilgili daha fazla bilgi ve örnek için bk. (Lvova vd. 2013).

de yaşı ilerlemiş kişiler söz konusu olduğunda çok daha belirgin bir hal almaktadır.

Halk arasında dua/inanç tekerlemeleri çocuklara yatmadan önce dua olarak öğretilir ve uykuya dalmadan önce de “haydi duamızı okuyalım” diyerek tekrar ettirilir. Bu işi yapan kişiler, genellikle anneanne ya da babaannelerdir. Öğretilen bu tekerlemeler, öğreten ve öğrenen için duadır ve bu şekilde adlandırılmaktadır. Tarafımızdan da tespit edilen bu tekerlemelerde temel beklenti, “yattım Allah kaldır beni”, “yatarım Allah kalkarım inşallah” gibi ifadelerden de anlaşıldığı üzere, eşiğin bu tarafında, yani yaşayanların dünyasında kalabilmektedir. Eğer ki bu eşikte bulunduğu süre içerisinde ruh bedenden ayrılırsa da imanla, Kur’an’la cennete gitmeyi dilemektedir.

Kişi öldükten sonra kabirde Münker ve Nekir isimli iki sorgu meleğinin imanla ilgili sorular sorulacağına inanılmaktadır. İslam Ansiklopedisi’nin “Münker ve Nekir” maddesinde yer alan bilgilere göre Kur’ân-ı Kerîm’de kabir hayatına işaret eden ayetler bulunmakla birlikte Münker ve Nekir’den söz edilmemektedir. Çeşitli hadis rivayetlerinden anlaşıldığına göre, Allah’ın iman edenleri kararlı bir beyan ve tutumda hem dünyada hem ahirette sabit kıldığını anlatan ayet (İbrahim 14/27), kabirde müminlerin Allah’tan başka ilâh bulunmadığına ve Muhammed’in onun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik etmesiyle ilgilidir. İki meleğinin ölen insanları sorguya çekeceğine dair açık bilgiler hadislerde mevcuttur. Bazı rivayetlere göre de meleklerin soruları, “Neye tapıyordun, rabbin ve peygamberin kimdir, dinin ve amelin nedir?” şeklinde olacaktır. Ölen insanları sorgulayacak meleklerden birine Münker, diğerine Nekir denildiği, Hz. Peygamber’e atfedilen bazı rivayetlerde belirtilir (Toprak, 2006: 14-15).

Bu bilgilerden yola çıkarak sahadan derlemiş olduğumuz dua/inanç tekerlemelerine baktığımızda çocuklara öğretilen bu “dua”ların öne çıkarıldığı unsurlar “Allah”, “iman”, “Kur’an”, “Cebraîl”, “Besmele”, “Kelime-i şehadet”, “Hz. Muhammed”, “Hz. Ali”, “Ayet’el Kürsi”, “cennet”, “cehennem” gibi İslam’ın temel öğeleri olduğu görülmektedir. İslam’ın ve imanın şartları “dua” adıyla çocukların da söyleyebileceği, hatırdan tutabileceği tekerleme şeklinde öğretilmektedir. Böylelikle küçük yaşlardan itibaren dinin temel şartları öğrenilmiş ve tekrarlanmış olur. Aynı zamanda kişi eşikte/uykuda bulunduğu zaman içerisinde eğer ki vefat ederse imanla öte dünyaya geçmiş olacaktır ki kelime-i şehadet getirerek bu dünyadan ayrılmak pek çok müminin de en önemli dileklerinden birisidir.

2. Dua/İnanç Tekerlemeleri ve Modern Yaşam

Dua/İnanç tekerlemeleri kadınlar tarafından aktarılmaktadır. Bu kadınlar, anneanne ya da babaanne konumundadırlar. Dikkat çekici olan şudur ki bu tekerlemeleri bilen kişiler kendi çocuklarına ya da torunlarına bu tekerlemeleri öğretmemişlerdir. Bunun nedeni aile yapısının geniş aileden çekirdek aileye dönüşmesi, çalışma hayatı içerisinde çocukların ve torunların ailenin büyükleriyle -çoğunlukla- aynı şehirde bile yaşayamaması, uzun çalışma saatleri içerisinde çocukların da kreş ya da okullarda bulunması ailenin büyükleriyle olan iletişimi, etkileşimi ve dolayısıyla da sözel aktarımı da engellemektedir. Geniş aile yapısında ailenin genç üyeleri toprak ya da hayvan işleriyle ilgilenirken yaşlı üyeler de evde çocuklarla ilgilenmekteydiler. Çoğunlukla çocukları uykuya yatırma işi de kendilerine kalmaktaydı. Dolayısıyla uykuya dalmadan önce dua edilmesi amacıyla bu tekerlemeler öğretilmekteydi. Küçük yaşlarda Arapça telaffuzun zor olması, akılda kalmaması gibi güçlüklerin yanında dua tekerlemeleri ezberlemesi, akılda kalması kolay ve dinin temel unsurlarını da öğretici bir nitelik taşımaktadırlar. Günümüz “modern” hayatı içerisinde torunların bakımı noktasında elbette anneanne/babaanneden de yardım istenmektedir. Ancak “modern” hayatta çekirdek ailenin sınırlarına onlar ancak işteyken girebilmektedirler. Çocuğun annesi işten eve dönünce anneanne/babaanne de evine geri dönmektedir. Ayrıca günümüz anneleri gerek internet gerekse kitaplardan çocuk yetiştirme konusunda bilgi sahibi olmakta ve öğrendikleri bilgileri de bir üst kuşağa aktararak onlardan da bu şekilde çocuklarını yetiştirmelerini istemektedirler. Geniş aile yapısında görülen baskın anneanne/babaanne tipinin de değiştiğini görmekteyiz. Bu durumu kabullenmek anneanne/babaannelerin zaman zaman hoşuna gitmese de kendi çocuklarıyla da çatışmadan kaçınmaktadırlar. Çünkü “modern” yaşamda yaşanan ev ve kazanılan/harcanan para da ayırdır. Çocuk bakımı ve yetiştirme konusunda günümüz anneleri bir üst kuşağa tam teslimiyet yaşamamaktalar. Bu noktada kontrol mekanizmasının an-nede olduğu görülmektedir. Bu nedenle sözlü bir aktarımın gerçekleşemediği açıktır.

“Modern” yaşamda anneanne/babaanne, aile yaşamının hem içinde hem dışındadır. Daha doğru bir ifadeyle çocuklarının ihtiyaç duydukları anlarda yanlarındadırlar, ihtiyaç bittiği anda ise herkes kendi yaşam alanına geri dönmektedir. Bu noktada torunları hakkında karar verici bir rolleri de bulunmamaktadır. Tekerlemelerde geçen dinle ilgili kavramların soyut olması ve bu soyut kavramların küçük yaş grubundaki çocukların kavrayamayacağı düşünülerek öğretilmesi istenmemiş olabilir. Bu noktada

dua/inanç tekerlemelerinin modern yaşam içerisinde yeri ve işlevi unutulmaya yüz tutmuştur diyebiliriz.

Sonuç

Dua/inanç tekerlemeleri, yalnızca eğlence amaçlı söylenen ve çocuk dünyasına hitap eden sözler değildirler. Onlar, sözlü geleneğin dualarıdır. Bu bağlamda “yatak/uyku tekerlemeleri” adlandırması yerine, “dua/inanç tekerlemeleri” olarak adlandırılmalarının daha doğru olacağını düşünmekteyiz. Bu duaların ana unsurunu inancın temel öğeleri oluşturmaktadır. İmanın ve İslam’ın temel şartlarını bilmek, kelime-i şehadet, iyi bir mümin olmanın da ilk basamağıdır. Uykudan önce verilen bu ikrar cümleleriyle kişi uykuya/eşikte bulunma durumuna geçmeden önce inanç anlamında bildiklerini tekrarlar. Uykudan/eşikte bulunma durumundan önce son söylediği şey, çoğu tekerlemede görüldüğü üzere kelime-i şehadettir. Uykudan uyanabilmek ve eşığın bu tarafında, yani insan dünyasında kalabilmek temel dilektir. Dua/inanç tekerlemeleri, bu bağlamda dua/inanç tekerlemeleri olarak adlandırılmalıdır. Çalışmamız bize, bu tür dua/inanç tekerlemelerinin eskisi gibi canlı bir şekilde aktarılmadıklarını ve buna bağlı olarak da eskisi kadar işlevsel olmadıklarını göstermiştir. Aile yapısının değişmesi, aile büyüklerinin yeni kurulmuş olan aile üzerinde söz haklarının kısıtlanması, bu durumun temel sebeplerindedir. Günümüz modern hayat şartlarında dua/inanç tekerlemelerinin, hatırdaki kolay kalmaları, ezberlenmelerinin zor olmaması sebebiyle din eğitiminde etkin bir şekilde kullanılabileceğini düşünmekteyiz.

Kaynakça

- Aça, Mehmet (2011). “Anonim Halk Şiirinde Tür ve Şekil”. *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları, 545-561.
- Aça, Mehmet (2016). “Türklerde Gölge Algısı”. *Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Dergisi, 1. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Sempozyumu Özel Sayısı (02-04.06.2016)*. Trabzon: Eser Ofset, 16-25.
- Boratav, Pertev Naili (1984). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, Pertev Naili (2000). *Tekerleme*. Çev. İ. Yerguz. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Boratav, Pertev Naili (2013). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: BilgeSu Yayınevi.

- Çelebioğlu, Amil (1998). *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Durkheim, Emile (2005). *Dini Hayatın İlk Biçimleri*. Çev. F. Aydın. İstanbul: Ataç Yayınları.
- Duvarcı, Ayşe (2012). “Uyku Folkloru”. *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu 20-21 Ekim 2011, Bildiri Kitabı*. Adana, 495-512.
- Duymaz, Ali (2002). *İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Duymaz, Ali (2005). “Azerbaycan Tekerlemeleri (Sanamaları) Üzerine Mukayeseli Bir Değerlendirme”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 5/1: 37-46.
- Frazer, James G. (1991). *Altın Dal, Dinin ve Folklorun Kökenleri-I*. Çev. M. H. Doğan. İstanbul: Payel Yayınları.
- Harva, Uno (2015). *Altay Panteonu (Mitler, Ritüeller, İnançlar ve Tanrılar)*. Çev. Ö. Suveren. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Kaya, Doğan (1999). *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Lvova vd. (2013). *Güney Sibiry Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri 1-3*. Çev. Metin Ergun. Konya: Kömen Yayınları.
- Malinowski, Bronislaw (1990). *Büyük, Bilim ve Din*. Çev. S. Özkal. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Okumuş, Necdet (1992). “Uyku Duaları Üzerine Bir Deneme”. *Milli Folklor*, 15: 33-34.
- Öztürk, A. Osman (2018). “Türkçe Uyku Dualarının Telkin Ettiği Toplumsal Değerler”. *9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi (Gelenek-Görenek-İnançlar)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 281-300.
- Polat, Kemal (2007). “Kırgız Halk Dindarlığında Dua Fenomeni”. *Uluslararası Türk Dünyasının İslamiyet'e Katkısı Sempozyumu (31 Mayıs-1 Haziran 2007)*. Isparta: Fakülte Kitabevi, 427-439.
- Toprak, Süleyman (2006). “Münker ve Nekir”. *İslam Ansiklopedisi-32*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 14-15.
- URL-1: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 16.05.2020).

Ek: Kişisel Arşivimizden Örnek Metinler

1.Yattım Allah kaldır beni
Rahmetlere daldır beni
Son nefeste imanla kuranla

Cennete gönder beni

2.Bismillahirrahmanirrahim

Yattım sağıma

Dönerim soluma

Sığındım sübhanallahıma

Canım Allah'ın yoluna

Üç melek gelsin

Biri sağıma bir soluma

Biri gitsin cennet yoluma

3. Yattım Allah kaldır beni

Rahmetine kaldır beni

İman ile kuran ile gönder beni

Yattım ala dört yanım kala

Kapı minare kilidim Cebrail

Bekçim bir Allah

Bekler inşaallah

Görünmez beladan kazadan

Saklar inşaallah

Enşehü enla ilahe illallah ve eşhedü enne muhammedin abdühu ve resuluhu

4.Ulu Mevla aklıma fikir

Fikrime zikir

Daima yaradan Allah'ıma şükür

Şükür ya rabbim sana şükür

5.Dört yerim demir kale

Kapım minare

Kilidim Cebrail

Bekçim bir Allah

Bekler inşaallah

6.Yattım sağıma

Döndüm soluma

Dört melaike şahit olsun

Senin cennetteki mekanıma

7.Yattım Allah kaldır beni

Sağ yanıma dönder beni

Ben ölürsem cennetteki yaprağıma

Kabirdeki toprağıma

İmanıma vatanıma
Durdur beni durağıma
Eşhedü enla ilahe illallah ve eşhedü enne muhammedin abdühu ve
resuluhu

8.Yattım Allah kaldır beni
Deryalara daldır beni
Can bedenden ayrılırken
İmanla, Kur'an'la gönder beni

9.Yattım sağıma
Döndüm soluma
Severim dinimi, imanımı

10.Bismillahirrahmanirrahim.
Bismillah diye çıktım yola
-Nereye?
-Hazreti Ali'ye
-Hazreti Ali nerde?
-Namazda
İki elleri duada
Cennette bir ağaç bitmiş kökü amber
Yaprağı Kuran
Bunu günde yedi defa okuyan mümine cehennem haram

11.Yattım sağıma
Döndüm soluma
Otuz iki melaike geldi yanıma
Son nefeste diyorum
La ilahe illallah Muhammedün Resullallah

12.Ezan farzı beştir
Erenlere eriştir
Cennetine cemaline
Cümlemizi kavuştur

13.Aziz Allah hürmeti için
Beni gamdan ganas eyle
Cehennemden halas eyle

Cennetine cemaline
Cümlemizi nasip eyle

14.Yattım Allah kaldır beni
Nur içinde daldır beni
Eğer ecelim geldiyse
İman ile Kuran ile kaldır beni

15. Bismillahi Cumaya mübarek
Esselatü ya Muhammed
Allahümme salli ala seyidine venebiyyine Muhammed

16.Bismillah diyelim
Yeşil cu giyelim
Azrail'i görmeden
Muhammed'i görelim

17.Allahım birsin
Bin azim nursun
Yetmiş bin Ayete'l-kürsi
Bizleri korusun

18.La ilahe illallah
Cuma'nın selasına
Arşı anın gölgesine
Rabbim kavuştur bizi
Fatma anamızın sürüsüne

19.Yattım Allah kaldır beni
Sağ yanımdan sol yanıma dönder beni
Nur içinde kaldır beni

20.Yattım sağıma döndüm soluma
İki melek gelsin yanıma
Biri sağ omzuma biri sol omzuma
Yattım Allah kaldır beni
Rahmetine daldır beni
Can bedenden ayrılırken
İman ile Kuran ile gönder beni

Kalkamazsam eğer
Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne muhammeden abdühu ve
resuluhu

21. Yattım sağıma soluma
Sığındım süphanıma
Feriştahlar gelsin yanıma
Yetmiş iki melaike şahit olsun
Dinim ile imanıma

22. Bismillahirur
Vebillahisur
Yetmiş bin Ayete'l-kürsi
Etrafımda dur

23. Yattım Allah kaldır beni
Rahmetine daldır beni
Can bedenden ayrılınca
İman ile gönder beni

24. Yatarım Allah
Kalkarım inşallah
Eğer kalkamazsam
Sağ tarafımdan bir pencere açiver ya rabbim

25. Rabbim dedim uyandım.
Mevlam sana dayandım.
Arş-ı âla' ya yolum var.
Muhammed Mustafa'ya sevi'm var.
Hele hele ilk gece
Kabrimi geniş eyle.
Yeşil donlu melekler
Kabul olsun dilekler.
"Cennet âla'da bir meyve bitmiş.
Dibi iman, yaprağı kuran..."
Bu kuranı okuyup da bilene
Cehennem ateşi haram